

Háy János

Európa, über alles

Európa szelleme

Van-e Európának szelleme, s ha van, milyen? Egy keresztény szellem, ami ijesztgeti a muzulmánokat, vagy egy multikulturális szellem, ami ledarálja lassan-lassan az összes tradíciót, és az európai lakosságot egy múltját veszített konzumentömeggé változtatja? Vagy Európa szelleme titokban Mohamed küldönce, aki a színpalak mögött egy gigantikus kalifátus felépítésén dolgozik, ahol végre a Sarija törvényei szerint él mindenki? S ha a vezető államok felől nézzük, Európa szelleme esetleg francia, aki a szórakozás, könnyed társasági viselkedés megszállottja, vagy angol, a királynő arisztokrata követe, aki gögősen visszahúzódik a szigetországba, ha valami nem tetszik a szövetségesek működésében? Netán német? Európa szelleme egy szorgalmas német, aki berzenkedik, hogy a rosszul szervezett, elkényelmesedett déli országok elpacsizzák a pénzét?

Ha egyáltalán van Európának szelleme, félni kell tőle, főleg, ha az a szellem német? Vagy örülünk, hogy most épp abba a korba értünk, hogy a régi szellemek kipusztultak, az újak meg még gyerekek, nem lehet róluk tudni, miképpen működnek, ha majd felnőnek egyszer?

Állsz Nagy Károly márvány trónszéke mellett Aachenben, azon a helyen, ahonnan a klasszikus értelemben vett Európa története elindult, s pontosan tudod, hogy lehetetlen olyan helyet találni, ahonnan biztosan láthatóak volnának a folyamatok, hiszen te magad is részese vagy ennek a változásnak. Honnan is tudhatnánk, hogy vége van valami réginek és elkezdődött valami új, vagy épp folytatódik, ami volt, csak kicsit másképp. Hány római polgár észlelte, hogy 476-ban véget ért a birodalom?

Olyanok vagyunk, mint egy megcsalt feleség, aki utoljára veszi észre, hogy a férje már rég nem abban a kötelékben él, amiben papírforma szerint élnie kellene. Mégis újra és újra kísérletet teszünk, hogy megértsük a körülöttünk zajló változásokat, hogy az agy felépíthessen egy lehetséges forgatókönyvet. Nyakunkba veszünk egy országot, hogy tüzetesebben megvizsgáljuk, hátha az egyesben megmutatózó változások általános érvényű megállapításokhoz juttatnak. Legyen ez az ország most Németország, az az ország, ami nélkül már rég nem lenne Unió, hisz a romló gazdasági helyzet miatt már rég egymás torkának estek volna a szövetségesek.

A szöveg rövidített változata megjelenik a *Lettre Internationale* 86. számában.

Németország virtuális és valós határai

A bismarcki mű, az egységes Németország megteremtése (1871) örömnep volt az új határokon belül élő németeknek. Senki nem gondolt arra, hogy ennek a birodalomnak a megteremtése nem csak nyereséget jelent, hisz az országhatárok visszahúzódtak a valós államalakulat peremére, holott a virtuális Német Birodalom átívelt Európán. Észak-, Közép- és Kelet-Európa majd minden jelentős városának volt német lakossága, német sajtója, színháza. Az ipari kultúra, a lovagrendek, északon a földesurak, mind németek voltak. Németnek lenni, mondjuk a 19. században, otthonosságot jelentett Európa-szerte. Az egységes Németország megteremtésével elveszték a virtuális határokat, de az új birodalom állampolgárai soha nem felejtették el, hogy közüik van Kalinyingrádhoz és Brassóhoz, Koppenhágához és Gdanskhoz, Prágához és Selmebányához. Mint a végtagjait veszített ember, örökösen érezték az elveszett részek hiányát. A nagy háborúk mintha erről is szólnának, hogy nem tudunk belenyugodni a veszteségbe, a valós határokat ki kell tolni a virtuális birodalom pereméig.

Európa egyhangjai

Autóval vágysz át a virtuális birodalom tájain, nemzetállamokon haladsz keresztül, s az autópályák telítettségéből pontosan látod, melyik gazdaság hol áll. Nincsenek határok, nincs átkelő, ami jelezné, hogy más országba jutottál. Csak a kamionok mennyiségéből és az utak minőségéből látod, ez még Szlovákia, az már Csehország, de még nem Németország. A rádióban nem veszed észre, hogy már nem magyarul beszélnek. A nyelv változott, de az akusztikai kínálat nem. A világ folyamatosan beszél hozzád, de nem mond semmit. Nem kell ismerni a nyelveket, hisz a semminek nincs olyan nyelve, hogy magyar, cseh vagy szlovák. Amerikai rádiósok európai másolatai, igyekvő mutánsok üvöltöznek és hagyják, hogy a zeneválogató szelektorok dobálják be az épp aktuális slágereket, az üres, érzélgős szirupot. A mássággal, a multikulturális értékekkel kérkedő Európa az egyformaság börtönébe zárkozott. Ugyanazok a dalok, ugyanazok a reklámok, ugyanazok a boltok és termékek. Ki tudna másképp kinézni, s persze, ki akarna? Szól a zene, vajon a világon egy percre mennyi I love you, heart beat, miss you, with you esik? Örülhetnek a flower-power és a szeretet gyermekei: hisz most mindenfelől csőstül ömlik az érzés. S hogy az érzés mögött valójában mekkora úrök tátonganak, abban talán az alternatív életmódokban csalódott 68-as ifjúságnak is része van. Ennek a kényelmes, de cinikus és üres egyenvilágnak a felépülésében az ő kiábrándultságuk evidens szerepet játszott.

A német turista

De a németek nem engedhetik meg maguknak a kiábrándultságot. Ők von haus aus szorgalmasak. Nagypám szerint még a fogságban sem tudták felszámolni ezt a munkaszeretetet. Az egyik német sorstársa például olyan elszántsággal pakolta ki a halakat a Volgán egy uszályból, hogy észre sem vette, hogy

lefagyott az orra, s bizony, mikor megtörülte, a zsebkendőben egy szokottnál nagyobb darab, egy egész orr maradt.

Németből még a turista is szorgalmas. Nem is tudni, hogy lehet, talán túracipőben aludtak, de mire egy magyar turista előkészülődik a kényelmes szállodai vakakából, hogy kiadós reggelivel indítsa a napot, addigra a német kollégák már a vadregényes erdőségeket járják. Lehetetlen őket behozni. Kár is elindulni. S bizony, a legtöbb magyar turista egy háromnapos hosszú hétvégén nem is vetemedik arra, hogy behozza őket. Már az első napon az otthonról hozott alkohollal annyira kiüti magát, hogy két napig nem győzi a gyögysörtet vedelni, nehogy elpusztuljon másnaposságban. Aztán az utolsó napon végkimerülésben vezet hazáig. Ezzel szemben a német turista friss levegővel degeszre töltött tüdővel, egészségesen kifáradva, tele aktív energiákkal és vidám emlékekkel érkezik meg a városi lakásába, hogy másnap teljes elszántsággal vethesse bele magát a munkába.

Turistautak

A turistautak is úgy vannak kitalálva, hogy ezt a szorgalmas és tartalmas turisztáskodást a leginkább elősegítsék. A magyar természetjáró eleve arra van nevelve, hogy a turistautak pont nem jutnak el addig a pontig, ahol a legjobb a kilátás. Ezért aztán a magyar turista rutinosan átmászik a korláton és kiaraszol a szikla-peremre, ahonnét egyáltalán érdemes fotót készíteni, ha már eddig elcaplatott. A német turistautak ezzel szemben pont addig mennek, ahonnét a legjobb a kilátás. Nem érdemes mászni, de egy magyar nem tud nem mászni, mit számít, hogy kockára teszi az életét. Talán ez az egyetlen hiányossága a német turistautaknak, hogy nem szerepel egy tiltó tábla, egy piros peremes háromszögben áthúzott magyar: Hülyemagyarturista, ne mászz!

Kelet – Nyugat

A német hegységekben élnek a valahai nagy német mítoszok szereplői: varázslók, törpék és boszorkányok. Titokzatos túlvilági lények találkozóhelye a Harcz-hegység vagy az Alpok félelmetes meredélyei. Ám a Nibelungok emléke, Luther, a weimari klasszika mítosza kimúltak a huszadik századi történelem forgatagában. Új mítoszokat szült a kettészakított Németország (1949). Nyugat és Kelet más-más mítosszal próbálkozott. Keleten éltek az ellenállók, akik képesek voltak megfékezni (némi külső segítséggel, de ez nem volt annyira lényeges, úgyhogy nem is emlegették) a Sátán tobzódását. Siegfriedeknek és Hageneknek érezhették magukat, s ez szép pálya egy mítoszok világába zárkózni akaró ember számára. Ám ezek az NDK-s hősök mégis inkább az egyszerű nyugatnémet mítoszt vágyták, a konzumálódást. Az anyagban, a fogható tárgyi jóban való feloldódást. A Rajna kincsét akarták, de nem virtuálisan: a pénztárcájukban, elkölthető formában.

NDK

Vizuálisan már alig, de mentalitásában NDK az NDK maradt. Kicsit ügyefogyottabb világ, kicsit esendőbb minden, a németen túl alig beszélnek nyelveket, a szál-

lodában, ahol először megszálltam, csak a magyar vendégmunkás beszélt idegen nyelvet: németet. Ha egy angol útbaigazítást kér, kézzel-lábbal fognak magyarázni neki, de a nyelvi segítségre jobb nem számítani. A szolgálatkész keletnémet esetleg papírt vesz elő, hogy gut, gut, ő tudja, hogy kell odamenni, nyilat rajzol, felírja egy városka nevét, újabb nyilat rajzol, felírja egy másik városka nevét, akkor egy balra kanyarodó nyilat, ott el kell kanyarodnunk, ha éppen oda akarunk eljutni. Az arcok nyersebbek, a ruhák szegényesebbek, mint a nyugati fertályon, de a házak már szín-pompásak, néhány falu őrzi csak a szürke emléket, s néhány ember, aki nem vette észre, hogy időközben elmúlt a valahai világ. Még mindig Udo Jürgensről vagy a Bayern München focistáiról, vagy más régi ikonalakokról koppintott frizurát hordanak. A fejtetón rövid, a nyaknál sörényszerűen megnövesztett haj. Épp olyanok, mint harminc éve, csak a hasuk mellett mára már a nyakuk és a fejük is felpuffadt.

Furcsa látni őket, ezeket a régi ismerősöket a Balcsiról, akik persze nem emlékeznek ránk, csak úgy általában a magyarokra, s arra, hogy jól érezték magukat ott. Ahogyan a magyar turista is, nem szégyen bevallani, közöttük érzi igazán jól magát, s nem a megbízható múlttal, angoltudással és vagyonnal rendelkező nyugati lakosok körében.

Drezda: romok, makettek

Nézem őket és eszembe jutnak a háború évei, amikor ők még tulajdonképpen nem éltek, vagy ha igen, egy anya karjaiban kuporogtak, amikor tízezrek menekültek be a városokba, mert azt gondolták, azokat nem pusztítja el a kultúrára oly sokat adó Nyugat. Hogy Nürnberget még csak-csak, hisz volt miért haragudni erre a náci fészekre. De mit vétett Drezda? Semmit, megússza, és mi is megússzuk, gondolták a drezdai rokonoknál, ismerősöknél meghúzódó németek, ráadásul az angolok, hát nekik ez a város a kedvencük. Megsokszorozódott a város lakossága, degeszre tömődött, mint egy túlpakolt zsák, majd szétrepedtek a falak. S mikor elérték a legnagyobb telítettséget, akkor jelentek meg a repülőök és zúdították le a bombákat. Bárhová esett, a legjobb hatásfokkal pusztított. Mintha a gonosz elpusztításán túl minden mást is el akarnának pusztítani, mindent, amit a németek hozzátettek a világhoz, ne maradjon semmi, hisz ebből a kultúrából robbant ki a világrontó. Ha elpusztítják a tárgyi emlékeket, talán elpusztul a hozzájuk kötődő szellem is, a németek világot veszélyeztető szelleme.

Arra a képre gondolok, amit Németország a háború után mutatott. Romok. Épületek és emberek romjai. Romok kívül és romok belül. Emberből és épületből is csak a maradék. És akkor ez a maradék elkezd az egészet kőről kőre újraépíteni. Újraépíteni a múltat. A földig bombázott épületeket. És mi lesz belőle: egy városnagyságú makett.

Makett Drezda és makett Nürnberg és makett mindaz a múlt, amit mögé képzelünk. Illusztrációk egy régi könyvből. Mindenki tudja, ez nem az igazi, mégsem akarja senki azt, ami igazi. A modern Drezdát, a modern Rostockot, a sztálinbarokk épületeket, a szocreál modernet. Az igazi csúnya, a régi szép. A turisták irtóznak a valóságtól. A mesét akarják, a múltra nyitott időt. Megsodálni a mesék díszleteit, felmagasztalni a mesehősöket. Ezért érdemes

élni, mondják, mert van múlt, egyszer majd a mi időnk is múlt lesz, ami megalapozza az eljövendőt. Nem kopunk ki jeltelenül a világból, hisz ottmarad a mi időnk is, megtelei a helyét ebben a hatalmas időépületben.

Az újraképzők egy ideig büszkék, hogy a semmiből múltat építettek, aztán zavaróvá válik a romokról készült dokumentáció, a fotók, a leírások s a fejekben még mindig élő emlékképek. El kell tüntetni. Ha nem mutogatjuk, akkor nincs is. És a makett végérvényesen átveszi az igazi szerepét. Az új szobrok is megfeketednek, az új grafittós házak is megkopnak, a rombolás előtti emlékkép valóra válik. Ez a világ, gondolhatja az utazó, szebb lett, mint újkorában.

A múlt eltüntetése

A múltépítés persze egyben múlteltüntetés is. Még akadnak épületek, amelyek emlékeztetnek a modernitás mákonyában élő NDK-ra, de a modern csomagolást lassan lefejtik, és előtűnik a régi házak fagerendázata, ha meg nem tűnik elő, pótolják, hogy megkapja a régiség látszatát. Eltűnik a hetvenes évek felújítási technikája, a rücskös vakolat, a modernizált kirakatok és portálok, itt-ott még látsz valamit, de folyamatosan elnyeli az új típusú renoválási módszer. Sima falak, pasztellszínek, ha az épület nagyon régi, dimbes-dombos vakolat. Ez épp olyan, ahogyan én tudok vakolni, amiről apám azt mondta, ronda, meg hogy kontármunka, de most ez lett a szép. Divatba jöttem.

Ha kisebb helyekre keveredsz, eldugott falvakba, véletlen, mert az útikönyv nem invitál oda, még előtűnnek maradványok a szocialista múltból. Cementszürke falak, egyenablakok. Beugrik a régi világ. Minden szürke, mintha a színek a rendszer ellenségei lettek volna, és száműzték őket a színek guládjára, a cementgyárakba, mondjuk. Színt akartunk, de csak a képzelet tudta gyártani a színpompát, bár talán, ha úgy marad minden, az is kifakul.

Ha tíz év múlva jövök, már a kis falvakban sem látszik a szocializmus. A régimúlt épül újjá, s közben persze elveszik a közelmúlt. A mai polgárság így próbálja helyreállítani a rendet. Kitérülni azt a negyven évet, ami már nem kell. Hány évtized hiányzik a múltból? Ki tudja. Új nemzedékek nőnek fel, akiknek ez az idő nem volt, a szüleik élete nem volt. Nekik nincs apjuk meg anyjuk, nekik csak nagyapjuk és nagyanyjuk van, de néha az se, hisz a nagypapa a családi legendáriummal ellentétben nem az antifasiszta kommandó tagja volt, hanem az SS-ben szolgált.

Álom

Keleten negyven évig álom volt a valóság. A tavak és nyaralóhelyek környékén kicsiny parcellák, apró házakkal, a nagy kertek és villák ütött-kopott miniatűr másolatai, tele virággal, kertitörpével, itt-ott parabolaantennával. Ahogyan a népmesék felékesítették a parasztportát, s lett belőle palota, itt is megteremtődtek a kikapcsolódás tenyérszigetei. Igaz, amíg konkrétan nem lát ilyet az ember például Rügen szigetén, nem tudja elképzelni, hogy lehet egy telek és egy ház ennyire kicsi. A nyomorultság álma ez, hogy akar valamit, s csak úgy akarhat, ahogyan lehet. Ez a picike tér úgyszólván annyi ér, amennyi élet töltődik bele, s ki

vonhatná kétségbe, hogy igazi élet dobog bennük immáron húsz, harminc éve, vagy régebben. Mégis olyan megejtő elképzelni azt az anyát és azt az apát, akik félve bújnak egymáshoz este, s óvatosan szeretkeznek, nehogy megremegjenek a falak, s felriadjon valamelyik gyerek. Persze, ilyenek vagyunk mindahányan, fényezgetjük a mi kicsiny életünket, míg végül megkopik benne minden fény. Kopottak leszünk, ahogyan a nyugdíjasok ruhái, s csak abban reménykedhetünk, hogy valami mégiscsak felvillan a mindenség határain túl.

Oroszok

Megmaradtak az álom szigetei, de eltűntek a falak, kerítések, szögesdrótok, őrtornyok, eltűntek a határőrök és az őket megtámogató szovjet testvérek, lassan mindenki elfelejtette, milyen egyenruhában jártak és hol. Aztán egyszer csak divatba jöttek az orosz hadsereg relikviái. Árusítják Varsóban, Berlinben, Budapesten, s persze Drezdában.

Drezda az oroszok kedvenc városa, alighogy leléptek onnan, turistaként hamarosan visszalopóztak. Drezda az oroszoknak olyan, mint az angoloknak Róma volt a múlt században, vagy a New York-iaknak Párizs (a párizsiaknak meg New York). Ellepik a várost, csak oroszul beszélnek körülöttem, el vannak ragadtatva, nem pusztán a várostól, hanem hogy mindenütt minden ki van írva oroszul is, és az eladók beszélik a nyelvet. Egy férfi előttem Rossia feliratú pulcsiban. Felesleges ez a hivalkodás, messziről látszik, ha valaki orosz. Rikító szoknyák, csillogó flitteres pólók, sőt elég csak beleszagolni a levegőbe, a valahai Krasznaja Moszkva helyett most korszerű nyugati parfümök és dezodorok sűrű szaga dől belőlük. Formátlanok, kövérek, testileg elhanyagoltak. Mégis vonzódok hozzájuk, talán a nyelv miatt, talán mert ez az egyetlen kultúra, ahol a magyaron kívül még ott-honosságom van. Valahol hallom a Vécsernij zvont játsszák tangóharmonikán, megyek a hang után, két katonaruhába öltözött orosz, nem kell félni tőlük, nem harcosok, a ruha már csak jelmez az utcazenéhez. A főtéren a színpadon orosz műsor az orosz turistáknak, a büfések is oroszok, nem kell küzdenem a nyelvvel, szaszíszki sz kapusztoj pászalujszta. Vajon hitték volna azok a 89-es és korábbi bátrak, akik a rendszer megtöréséért mertek kockáztatni, hogy egykor majd az orosz turisták ellepik a valahai provinciák városait, s ott szórják el seftelésből felhalmozott vagyonukat, s hogy a vendéglátó országok boldogan tárják ki előttük a kapuikat: Igyítje k nam, daragije rúszkije turisztü!

Ízléstelenség

Az orosz turistákat is az újjáépített vagy szerencsés esetben megőrződött múlt érdekli. A hatalmas barokk épületek, amivel az arisztokrácia telepotyogtatta Európát. Az arisztokrácia csapnivaló ízlése a mai napig meghatározza Európa arcát. Bemész egy kastélyba (Schloss Charlottenburg például), már az épülettől is émelyegsz, hát még belül! A falak teleaggatva giccsfestményekkel, bármerre nézel, mindenféle taszító iparművészeti termékek: csillárok, kandeláberek, agyondíszített bútorok és edények. Aki arra panaszkodik, hogy a mai gazdagok

ízléstelen házakban visszatásztó tárgyak között élnek, nézze meg a valaha uralgó európai elit tárgyi világát! Ott megleli az ősforrást.

Ha végeztünk a palotákkal, s nem a paloták velünk, menjünk el valamelyik híres képgyűjteménybe (Zwinger), ott ugyanazon megrendelők múzeumba került holmijait szemlézhetjük végig. A legalja a hercegekről, hercegnőkről, hadvezérekről és öntelt családfőkről készült portrék. Aztán ott vannak a vadászatokról, vadakról, agarakról, elejtett állatokról készült festmények, valamint a csendéletek. Miért kell ezt a sok ócskaságot végignézni? Miért kerül képtárba ez a töméntelen hamis mű? Talán ekként akarja a polgári világ biztosítani a giccs örök uralmát az ízlés fölött?

Nem tudom. Nem tudom, miért irtózik az ember a barokk építészettől és a barokk festészettől, mindattól az álságtól és pöffeszkedéstől, amit ezek a művek sugallnak. Milyenek voltak azok az emberek, akik ezt a művészetet igényelték, azt éltek meg szépnek, ilyen tárgyak és műtárgyak között érezték otthon magukat? Lehet olyan kor, amikor az, amit ma rettenetesnek tartunk, egyöntetűen a szépség megjelenítése volt? Ezek után fel lehet-e tenni a kérdést, hogy létezik-e objektív szépség, vagy csak szubjektív szép van, s azt tekintjük objektíve szépnek, amely tárgy esetében több szubjektív vélemény egy irányban hat. Tudhat-e úgy egy alkotó művet létrehozni, hogy nincs valami sejtése, vagy még inkább mély hite az objektív szépről?

Művi

A franciaparkok (mint például a pillniti palota kertje) elviselhetetlenek, mondják sokan, mert üvölt belőlük a műviség. Am a franciaparkok szerelmesei méltán kritizálhatják az angolparkot, hiszen az angolparkokban (mint az erdőméretű weimariban) sunyin, nem látható módon, az eredetiség látszatát gyártották le. Mesterséges tavak, patakocskák, sziklák és vízesések, műromok. Egy-egy kis liget létrehozásán a kerttervező napokat gondolkodott, hol is legyenek a fák pontosan, milyen fajtákat ültessen egymás mellé.

Olyan az angolkert, mint a lazára öltözött fiatalok, akik ezért a látszatért órákat töltenek a fürdőszobában, s rettegnek, hogy egy szerelmes simogatás vagy a szél akárcsak egy hajszálat is más irányba állít ebben a laza összevisszaságban. Ők is eredetiek, különlegesen és egyediek, akár az angolparkok, hogy végül is mindegyik tők egyforma.

Turistahordák

Angolpark, franciapark, újraépített műemlékek, historikus álrégiségek, mint például Wartburg várának palotája, vagy épp eredetiek, mindent turistahordák lepnek el.

Évszakonként más a turisták összetétele. A nyár a családosoké és a szünetelő diákoké, a tavasz és az ős, a nyomott árú társasutak a jómódú nyugdíjasoké. Az életnyi munkáért jól megérdemelt nyugdíjukat verik el éppen. Aktív pihenés vagy aktív felkészülés a végső búcsúra. Magukkal szeretnék vinni a túlvilágra egy-egy

különleges táj (Fekete-erdő, Brocken csúcsa vagy a Zugspitze), egy-egy különleges kulturális emlék (Goethe háza Weimarban, Tamás-templom Lipcsében), néhány szép hang és íz emlékét. Keleti évfolyamtársaik bizonyára irigykedve néznék őket, ha tudnának róluk, hiszen ők is végiggürcölték az életüket, de az ő jutalmuk legfeljebb az lehet, ha gyorsan és fájdalommentesen pusztulnak el, hogy ne okozzanak haszontalanságukkal hosszan terhet a családjuknak.

A nyugdíjasok mellett itt vannak a gyerekcsoportok, akiket az aktuális osztálykirándulás keretében tanárok terelnek végig az európai tradíción. Unatkoznak. Egy-két stréber kérdezősködik, tanár úr, tényleg itt fordította Luther a Bibliát, de a többség csak az estét várja, amikor a tanárok végre felszívódnak, vagy a lopott pillanatokot, amikor belekörtölyholhatnak az otthonról hozott, belső zsebbe rejtett viszkibe. Néhány meleg pár, lányok, fiúk, aztán ötvenes barátnők, akik válás után újra egymásra találtak, s immáron kedvükre való útitársra leltek, a valahai férjük helyett, aki, ha egyáltalán rá lehetett venni, hogy kimozduljon a tévé elől, és a söre mögül a látványosságok felét úgy nézte végig, mint egy alvajáró, a másik felénél meg már be volt nyomva a helyi italoktól.

Az üzletemberek csak hét közben mutatkoznak, de hét közben is csak akkor futhatunk össze velük, ha jó időben felkelünk, mert tízkor ők már túl vannak a második tárgyaláson is, délben meg már autóba, repülőre pattannak, hogy az anyacégüknél beszámolhassanak a sikeres utazásról. Egy-egy fiatal pár, akik elszabadultak a munkahelyükről, gyerek még nincs, bármikor utazhatnak, ha a cégvezetőnek nem az a mániája, hogy szabadság mindenkinek egyszerre, és csak augusztusban van. Néhány öreg férfi fiatal nővel, biztos ajándék ez az út, egy lehetséges, bár a férfi korából ítélve nem túl hosszú távú jövő indítása, vagy egy néhány éves szeretői viszony lezárása: ezt még megkapja, de ha nem esik teherbe, akkor tényleg vége, és visszamegy a feleségéhez, akitől nem kell rettegni, hogy széttiporja a szabadidejét, nem akar már tőle semmit, se gyereket, se szexet, csak hogy otthon szuszogjon, mint egy háziállat.

S végül itt vannak a hozzám hasonló kószálók, a szerelmi válság elől menekülők, barát vagy apuka vette az utat, ketten indultak volna, de sajnos az egyikük bedobta indulás előtt a törülközőt. Én meg nem akartam, mondja a lány, hogy ez az egész kárbavesszen. Néha pár nélkül is melegnek néznek. Sajnálnak, hogy egyedül utazom, hogy lelépett a barátom, gondolják, egy gazdag svájci mágnással, aki különben undorító, de hát a barátomnak fontosabb volt a pénz, mint a szerelem, inkább lett kitartott egy testileg teljesen tönkrement vén buzi mellett, aki különben gyerekeket rontott meg, mindenki tudja róla. Egy ilyen toleráns országban, ahol a berlini nyelvtanár nő képes egy német-nigériai meccsen Nigériának drukkolni, mert a nemzeti elfogultságnak még a látszatát is kerülni akarja, nem rossz melegnek lenni, a kötelező jóindulaton túl még egy kis pluszszereket is beszerperhetek.

Szabálykövetés

Egy hányaveti országból jött ember jó, ha maga is több figyelmet fordít az új környezetre. Hiába idegtépő, de szabálykövetőnek kell lenni, mert itt mindenkinek megvan a maga rendje, rendek illeszkednek rendekbe, mint a jól működő

fogaskerekek. Mindenki olyan nyugodt, mintha marékszám szedné a Xanaxot, holott csak a rend működése nyugtatja le őket, nem kell görcsölni, hogy valami váratlan történik. A szobát tízkor kell elhagyni. Nem hagyom. Bekopognak. Aggódnak, talán valami bajom van. Nem, nincs. Újra kopognak, hogy el kell menni, nem értik, mért nem akkor akarok elmenni, amikor el kell mennem. Mért hat perccel később.

Persze a szabálykövetésnek megvan a jutalma: minden működik. Ha pedig ellene feszülsz, megfizeted az árát, nem csak az idegesítő figyelmeztetések, hogy piros, ne menjen át, vagy oda nem lehet kerékpárral, amoda meg gyalogosan, ez itt behajtani tilos, mi csak segíteni akarunk, néhányan még el is magyarázzák, hogy mit miért nem szabad, s te meg csak állsz ott, mint egy megszeppent kisgyerek, hogy jó, mama, többet ilyet nem csinálok.

Nem pusztán a rendreutasítás a büntetés. Bizonyos szabályok nem betartása, például a sebességkorlát túllépése pénzbe kerül. Öt napja vagyok itt, és már harmadszor villant a traffipax. Itt nincs kibúvás a szabály alól, afféle kiskapuk, hogy rendőr bácsi, én csak azért, mert nem volt senki, meg adnék ötezret, ugye eltekintünk ettől a kis vétségtől. Itt a harminc, az harminc, és rajtam kívül ezt mindenki be is tartja.

Hirtelen paranoid gondolatok kísértének meg, mert egy magyar mindig arra gyanakszik, hogy a külső körülmények esküdtek össze ellene, még véletlenül se gondolja, hogy ő az oka annak, hogy ennyiszor megbüntetik. Szóval rám vannak állva, gondoltam, a német rendszer kiszemelt magának, megfigyelték, hogy én egy potens rendbontó vagyok, s most előre teletraffipaxozzák az utamat, tudják, merre fogok menni, holott sokszor még én sem tudom, de ők a tudatalattimban olvasnak. A gatyámat is rá fogom fizetni erre az útra. Szarban van a gazdaság, s mert mindenki szabálykövető, csak tőlem remélhetnek pénzt. Ha én nem sértek szabályt, hiány keletkezik a német költségvetésben. De bennem még bízhatnak, mert én egy olyan országban nőtem fel, ahol a kutyámat sem bíztam volna az államra, s a szabadságot csak a szabálysértésben lehetett átélni.

Goethe

Goethét mindig merev és rendmániás embernek képzeltem, holott rajongott a déli országok szertelenségéért és üde kultúrájáért. A Goethe-imádat, ami Németországban mindenütt fellelhető, tulajdonképpen a mediterrán világ elismerése, még ha ezt a németek nem is így gondolják. Goethe már életében szobor volt, minden ízében arra törekedett, hogy megteremtse a klasszikus íróidolt, és ez sikerült is. Schopenhauer leírja, milyen volt, amikor elment egy Goethe-féle estélyre. Goethe unalmas és érdektelen történeteket mesélt, unalmasan és érdektelenül, s felháborodott, ha valaki közbeszólt. Ledorongolta sértetten, aztán folytatta, nem felejtette el, meddig jutott az unalom ösvényén. A közönsége ugyanaz volt, mint a mai mágusoké, akik életmód- és gondolkodásmód-receptekkel kábítják a negyvenes-ötvenes nőket. Tulajdonképpen épp úgy viselkedett, mint ezek a szemfényvesztők. Teljes elfogadást és lenyűgözöttséget várt el, s ha szükségesnek látta, meg is sarcolta a közönséget. Csak annyi a különbség, hogy ő volt Goethe.

Népvándorlás

Goethe mikor a *Nyugat-keleti dívánt* írta (1819), még mit sem sejtethetett az iszlám mai diadaláról. Belesek az étterem konyhájába, a háttérben szorgoskodnak a vendégmunkások. Ők a nagy szállodák takarítói is. Ott kedvesek, az utcán, ha kérdezel tőlük valamit, elutasítanak. Ma már számomra nem a biztonságot jelenti bemenni egy arab vagy török kifőzdébe, hogy látod, cimbora, én fehér vagyok, de én sem tartozom ide. Ez az otthonosság megszűnt. Nem teremt közösséget a kívülállás. Kiszolgálják, de csak mértékkel kedvesek. Megteszik, amit kell, de jelzik: én a túloldalon állok. A bevándorlók szociológiai metszete és a németek szociológiai metszete alapvetően különbözik. A vendégmunkások még mindig javarészt a mocskosabb háttérmunkát végzik. A német elit nem tár számukra kapukat. Egy török legfeljebb futballista lehet, modell vagy popzenész. A polgárosult vagy értelmiségi réteg aránytalanul soványka.

Évtizedek óta zajlik a népvándorlás. Ázsia, Közel-Kelet és Afrika országai lökik ki magukból az újabb és újabb transzportokat. A szegénység és a túlszaporodás űzi el ezeket a szerencsepróbálókat a szülőhelyükről. Gazdasági és biológiai kényszer. S a fogadó országokban is a gazdasági és biológiai kényszer teszi szükségessé, hogy jöjjenek. Ki tudná a növekvő gazdaság és a csökkenő népesség mellett betölteni az üres munkahelyeket, megtermelni a pazar német nyugdíjakat.

A külhonból verbuvált munkások társadalmilag és kulturálisan is átrajzolták Európa vonásait. Csukott szemmel jár, aki ezt nem veszi észre. Bonnban a Mohamed-karikatúrák miatt szerveztek a muzulmánok tüntetést (2012. 05. 07.). Miért ne, mondhatnánk könnyedén. Ám szokatlan dolog történt: a demonstráció során a muzulmánok nem a jobbos ellentüntetőknek mentek neki, hanem a rendőröknek. Török repperek és popzenészek a dzsihád mellett agitálnak, nyilvánosan. Valaki elemző, láthatóan szintén muzulmán, azt mondja, ez életkori probléma, belefér a fiatalok lázadó magatartásába, majd kinövik. Bizonyára nem ez a véleménye a német szélsőjobbos ficsúrokról, akik iszlámmellenes jelszavakat skandálnak, az neki sem komilfó. Az a hír járja, hogy 25 millió koránt osztanak ki ingyen a németek körében, hadd tanulmányozzák az igazság betűit, sose lehet tudni, mikor lesz szükség erre a tudásra. Mindezen folyamatok katalizátorai a salafisták. A szélsőséges iszlám mozgalom rajongói főként a fiatal muzulmánok köréből verbuválódnak. Az eszmei fészek a bonni Mehlem negyedben lévő Fahd Király Akadémia, ami persze szaudi pénzből működik, de hivatalosan. Az ideológia egyértelmű: gyűlölet a romlott, erkölcsi fertőbe süllyedt Nyugattal szemben, és akár erőszak is a helyes út megtartása végett.

A különböző muszlim csoportok az egyértelmű ellenséggel szemben képesek egységet mutatni. Olyan, a hitre, a legmélyebb lelki és érzelmi elkötelezettségre építő eszme tartja őket össze, amivel a toleranciára és a kulturális sokszínűsége építő nyugati társadalom nem tud mit kezdeni. Európa hitbéli egysége az újkor során felmorzsolódott. Közös eszme lehet a globális felmelegedés elleni harc, de nem lehet az egy másik ideológia elleni küzdelem. A régi Európa eszmeiségének, ami valahol a nemzetállam, tradíció, kereszténység, család, magántulajdon mentén körvonalazható, immáron örökre vége.

Néhányan még próbálkoznak a jó és rossz ellentétével, hogy az európai tradíció a jó mellett áll ki, szemben a személyiség megnyomorítására építő iszlám hagyománnyal. De álságos ez a különbségtétel, hisz pontosan tudjuk, mennyiszor voltunk képesek a rosszat elfogadni, ha az épp az európai érdekek szempontjából hasznos volt. A jó és a rossz nézőpont kérdése, s a nézőpont mögött ott vannak az elfogultságok és az érdekek. Nem a jó vagy a rossz dönti el, hogy mi fog történni, hanem az életakarát.

Míg az érintett országok a megoldáson törik a fejüket, miképpen lehet egyszerre megfékezni a szélsőséges iszlámellenes mozgalmakat és a dzsihád harcosait: a biológia dolgozik. A bevándorlók száma egyre nő. Egy idő után át fogják lépni azt a kritikus határt, amikor szimplán a tömegükből adódóan előlépnek a háttérből, hiába szeretné titokban minden árja, hogy ez a keleti népség ott rohadjon meg, az aljamunka frontjain. Már nem lehet ott tartani őket.

Különleges helyek

Jobb félni, mint megijedni. Bár Európa, úgy tűnik, inkább az ijedtségre épít. Törököt fogott, és nem veszi észre, hogy nem ereszti. Járunk-kelünk a világban, utazunk és szórakozunk, a cél a minél hosszabb szabadság, míg a harmadik világ „jötmmentjei” életben tartják a szolgáltatást, a német nagyvárosok gyorséttermei arab és török kézen vannak, de a kisvárosokban feltűnnek a sertepertelő kínaiak és vietnamiak, hogy az élményvadászokban kitikkadt turistákat feltáplálják egy-két keleti ízzel. Olcsók, és a német konyhához képest terülj-terülj asztalkám. A savanyú káposztához, egyenízű kolbászokhoz, csülkökhöz és egybesült húshoz képest egy kínai gyorsétterem maga a megváltás. Nem is lehet érteni, ilyen alacsony szintű konyhára, amilyen a német, hogyan épülhetett ennyire magas szintű kultúra. Vagy talán az étkezés annyira unalmas és egyhangú volt, hogy kénytelenek voltak gondolkodni?

A tömött hasú turista újult erővel veti bele magát az élménygyűjtésbe. Különleges helyet keres. Olyat, ahol a helyiek élnek, és nincs tele külhoni tévelygővel. Minden utazónak az a vágya, hogy eredeti, különleges élményben legyen része, amiben más utazók még mögötte járnak. Mindezt tudják az útikönyvek és az alternatív útikalauzok szerzői, és a legtitkosabb helyeket, pl. egy lépcsőházból nyíló szórakozóhelyet Berlinben, is kiszimatolják, és azonnal közkinccsé teszik, átadva így az unikalitásra vágyó turisták tömegeinek, s megszüntetve ekként épp az unikalitását. A turisztikai ipar tulajdonképpen minden különlegességet bedarál a tucatélmények masszájába.

Tisztaság

De keveredhetsz bárhová, ritka és különös helyekre akár, egyben azonosak: olyan tisztaság van, mintha éjjelente a Brocken boszorkányai, mielőtt seprűre kapnának, átsöpörnék az országot, vagy valamelyik nagy mitikus hős, mondjuk Siegfried, aki ennyi kínos háborút követően kardhoz már nem nyúlhat, egy óriási partvissal kitakarítaná az országot. Bár néha kívánnivalót is hagy a munkája,

amikor a szemetet csak a szomszédos országokba seprí át, gondoljunk csak arra a néhány évvel ezelőtti történetre, amikor vagonszám érkezett Magyarországra a német szemét. Persze az igazsághoz hozzátartozik, hogy ezt a szemétseprést korántsem a német mitológia hősei végzik, inkább az ezeregyéjszaka meséiből idekeveredett keleti mesehősök.

Amúgy a németek környezettudatosak, bár kevésbé, mint a skandinávok, de azért szelektálnak és takarékoskodnak, tisztán tartják, amit tisztán kell, harcolnak az alternatív energiaforrásokért. Mindenfelé napelemek, szélérőművek. Az alternatív erőművek terén a németek évek óta az élvonalban vannak. A fények visszafogottak, a szállodában, ha mindent felkapcsolsz, akkor is csak félhomály, olvasni nem, vagy alig lehet. A közvilágítás is óvatos, a lehető legkésőbb kapcsolják fel, és itt sincsenek a lámpák verőfényre állítva. Még a hangszennyezésre is fordul figyelem. A lakott területek közelében az autópályák sokszor a föld alá vannak vezetve, ha nem, gigantikus hangfogó falak óvják az ottlakókat, s pluszban sebességkorlátozás, nem bőgetheted tisztól hatig a gépedet, amikor egy rendes német munkás épp az édes álmát alussza.

Indiában ezzel szemben, még a Himalája kirándulóhelyein is, nejlonzacskók lifegnek a környező fákon. Irgalmatlan füst és hangzavar a nagyvárosok utcáin, mégis az indiaiak ökológiai lábnyoma alig látszik, a németekét is nehéz észrevenni, de nem azért mert kicsi, hanem azért, mert jól elrejtik.

A bevásárlóutca

Ha betévedsz egy nagyváros, Frankfurt vagy Köln központi utcájába, láthatod, az ökológiai lábnyomot csak a mezőkön meg a takaros házak körül sikerült eltüntetni. A bevásárlóutca a pokol főpróbája. Fogyasztási cikkek halmai, s közöttük tömött sorokban portyázó vásárlók. Tárgyak, amelyekre valójában nincs szükség, de most néhány euróval olcsóbbak. Most érdemes megvenni őket, hátha majd egyszer szükség lesz rájuk. Aki nem tud részt venni az akciós vásárlásban, az másodosztályú fogyasztó. Te mit vettél? Nekem nem volt olyan, amit akartam volna, szóval... Ahá, nem volt rá pénz, gondolja a beszélgetőtárs, mert most olyan, hogy nekedvaló nincs, olyan nincs. Épp az a kínálat lényege, hogy mindenkinekvaló van.

Özönlenek, a boltok felirataival kérkedő csomagokat cipelnek magukkal. Vásárolni mindenáron, rettegni attól, ha nem veszünk, ha nem bővül az általunk birtokolt tárgyak sora, akkor beleveszünk az ürességbe. A konzumálódás lett az egységes Európa kultúrája. Ezt kéne belevenni az európai alkotmányba, nem a keresztény alapokat.

Fogyasztás

Ahhoz, hogy az egyes ember jó fogyasztó legyen, hogy a fogyasztásban szinte szakrális örömet éljen át, el kell hitetni vele, hogy különleges és jelentős. Mivel minden élet ugyan egyedi, de egyik sem különleges, s jelentősége csak a maga kompetenciájának szintjén létezik, egyedül a fogyasztás tudja a jelentőséget iga-

zolni. Minél magasabb szinten veszel részt a fogyasztásban, annál jelentősebb és különlegesebb vagy, sugallják a reklámok. Te tudsz több lenni! Te tudsz a csúcsra jutni! Ahogyan a BMW reklámja hirdeti a Zugspitzén kétezeröttszáz magasan: mindenki a csúcsra tud jutni, mármint a fogyasztás csúcsára, ebből adódóan az élet csúcsára s a saját különlegessége csúcsára. A fogyasztás a jelentőség tévképzetével kábítja el a fogyasztót, aki így nem veszi észre, hogy épp ennek révén a legközönségesebb tucatemberré vált, aki még a saját egyediségét is feláldozta a különlegessé válás és a fogyasztás oltárán.

Hasonlóság

S persze a globális fogyasztási szokások egységesítik az életmódokat, a különböző fogyasztói kategóriák tagjait egyenmasszává alakítják. Egy német háziasszony közelebb áll egy magyar háziasszonyhoz, mint egy német szinglihez, ahogyan a német szingli is a magyar szinglihez, a német tanár a magyar tanárhoz, a német egyetemista a magyar egyetemistához, a hajléktalan a hajléktalanhoz, mint bárki máséhoz a saját nemzetükből. És nincsen olyan eszmeiség, szokás, kulturális és fogyasztási specialitások, amelyek ezt felül tudnák írni. Az életstílusok olyannyira standardizálódtak, hogy Európát nem lehet nemzetállami irányból értelmezni. Legfeljebb olyképpen, hogy melyik országban mennyi pénz áll rendelkezésre ennek az életstílusnak a legyártásához.

Ügyetlenek

Közép-Európa államai valójában olyanok, mint egy ügyetlen Németország. Hasonló a szerkezetük, hasonlóak a céljaik, a társadalmi elvárások, az ideológiájuk. Hasonlóak vagyunk, csak nem működünk.

Ugyanakkor Németország épp emiatt a jó és megbízható működés miatt, persze, sokkal unalmasabb, mint egy zűrzavaros közép-európai vagy balkáni állam. Valószínű, egy nő férjnek Németországot választaná, de szeretőnek keresne egy olyan országot, ahol nem tudni betonbiztosan előre, hogy mi fog történni. Maga a férj is patronálja ezeket a vidámságot és váratlan eseményt produkáló szeretőket. Ha művészek, festményeket vesz tőlük, finanszírozza a tanulmányútjukat. De ha a szeretők kockára akarják tenni a rendszert, meg akarják ingatni a férj biztos és erős státusát a világban, na, akkor beintenek, hogy oké, hogy megdugod a feleségem, és hogy egész évben rólad beszél, hogy lenyúltad egy csomó pénzem, de hogy szétverd a házasságom és ellopod a bankkártyámat, azt már nem. És akkor megsértődik a szerető, ahogyan megsértődtek a görögök, meg az olaszok is, meg persze a spanyolok, hogy de szemét ez a férj.

Európa határa

A tömegesedés mindenre kiterjed, mert a piacnak nincs, csak a jólétnek van határa. És ez a határ korántsem az Elba, mint szokás volt történetileg mondani, vagy az Ens. Ez a határ Németország és Ausztria keleti határa. A határon túl élők

csak ott ácsingóznak, mint a munkanélküli vendégmunkások az utcasarkokon, hogy valami abból a fényes gazdaságból csússzon már át hozzájuk is. S persze néha csúszik is, egy kis tőke, egy kis befektetés, de mindig kevés. Épp annyi, hogy piacként fennmaradjanak, de a jómódig, netán az önállóságig, amikor ők is kompetens termelőkként jelenhetnének meg a nemzetközi gazdasági piacokon, ne jussanak el. Ahogyan a multinacionális cégek a vezető menedzsereiket, úgy tartják a gazdagabb országok a lecsúszókat. Csak annyi pénzt kaphatnak, ami mellett megőrizhető a függőségük.

Basic English

Multinacionális világban élünk. Ezerfelől jönnek emberek, turisták, diákok, munkavállalók és szerencsevadászok. Mindenki egy lebutított angolt beszél. Jól megértik egymást, nem kell mélyre menni. A kommunikáció hatvan százaléka amúgy is metakommunikatív elemekből áll. Rossz, ha valaki jól tud angolul. Ő zavarban van. Túl komplikáltan fejezi ki magát. Látom rajta, angol szakos lány valahonnan Keletről, hogy próbál a többiekhez romlani. Kínlódik, keresi a szavakat és kifejezéseket, melyiket értik, melyiket nem. A végén ő makog, a többiek, mint a vízfolyás.

Arrébb megyek. Nem akarom tovább követni a tudást a megszegyenülés útján. Három fiatal lányt nézek a kölni dómban. Nálatok is ilyen templomok vannak? – kérdezi a német lány a román lánytól. Együtt járnak egyetemre, olyan szakra, amivel a román lány akár Németországban is el tudhat helyezkedni. A román lány visszanezett, egy kicsit várt, aztán mondta, hogy ők más vallásúak, ortodoxok. A német lány szeme kikerekedett, jó tanuló volt a gimiben, de erről nem volt szó, vagy elfelejtette, mint a fizikátételeket. A román lány magyarázni kezdte a különbségeket, aztán, mert épp egy oltárkép is volt ott, belefogott, hogy elmagyarázza, mi az ikon. A német lány nem értette. Azon is Jézus van, mint az előttünk függő oltárképen. A román lány itt megbukott. Nem tudott továbblépni, csak testben a háromkirályok hamvait őrző ereklye felé.

Nem tudunk semmit egymásról, gondoltam, még a hozzánk közelálló tradíciókról sem. Hogyan is érthetnének meg a miénktől teljesen másképp működő hagyományokat, például, hogy mit akar az iszlám.

Multikulturálisak vagyunk, de ez nem jelent többet, mint a lebutított angolon való kommunikációt. Kommunikációt egy olyan nyelven, ami, mint információhordozó, legfeljebb az agyig ér el, a személyiség mélyéig biztosan nem. És ha sokáig használunk egy olyan nyelvet, ami nem ér el bennünket, félő hogy végül befagy az énünk. Befagynak a mély érzelmeink, s tényleg beszélő állatok leszünk, akik nyelvi szinten hírt tudnak adni az ösztöneikről, de azon túl, ami a darwini feladatuk, nem éreznek semmit.

A bolgár lány

A bolgár lány, Marina, nem megy haza, legfeljebb nyáron. Befejezi itt az egyetemet, gazdasági szak, master, a három évet még Szófiában végezte. Szőke,

könnyen fog asszimilálódni. Hamarosan Frau Marina Sultz lesz, mondjuk. Egy középosztálybeli fiú választja, bosszúból az apja miatt, akit már kiskora óta utált, mert a saját elveit akarta ráerőltetni, többek között azt, hogy hozzájuk hasonló családból válasszon társat, hogy családi ünnepeken lehessen jókedvűen sörözni meg szidni a muzulmánokat, nevetni az iszlámmellenes karikatúrákon, mert az milyen vicces, hogy egy minaratekkel körülvelt evangélikus templom megkérdezi, hogy hogyan tudok majd integrálódni, vagy hogy a német parlamentben az egyik képviselő megkérdezi a másikat, hogy te, Ali, meg kéne már oldani ezt a németkérdést.

Ez a német fiú úgy tört borsot az apja orra alá, hogy mást választott, de nem sokáig tartott a borstörés, mert Marina németebb lett a középosztálybeli német menyeknél. Mint beilleszkedő, túlteljesített még németeségből is. Lassan elmaradtak a bolgár rokonok, megöregedtek, nem volt kedvük utazgatni, aztán meg is haltak, szóval hazautazni sem volt miért. Marina is csak később, ötven körül sírta el magát először, mert valami szagról, vagy mert az utcán hallott valakit bolgárul beszélni, feljött benne a gyerekkora. Nem is az emlékek miatt sírt, hanem mert annyira idegenek voltak azok a bolgár mondatok, amiket hallott, s aztán amelyek ennek nyomán eszébe jutottak. Mintha egy másik ember lett volna, mintha azok az évek nem lennének részei az ő életének. Már régóta németül álmodott, s ha valaki megszólalt az álmában bolgárul, az idegen volt, vendégmunkás, itt tanuló bolgár lány vagy turista.

A barátnője, ugyanabban a kávézóban dolgozik, ő is a tanulmányi költségek miatt, rosszabbul jár. Fekete, törökös kinézetű, s ha nagyon megvakarjuk, egy muzulmán nagymama is előkerül. Számára az asszimiláció más útja látszik kirajzolódni. Lehet, öt-tíz év múlva már nem fognak beszélni egymással. A gyerekeik meg egyenesen ellenkező fronton fognak harcolni.

Hát ez lehet két bolgár lányból Németországban. S minden bizonnyal épp ez is lesz. Persze Marina izgul, mint mindenki az élete elején. El sem tudja képzelni, hogy miképpen alakul majd, sikerül-e megvetnie a lábát, azt meg végképp nem, hogy ilyen mélyen beilleszkedik a német társadalomba. Nem tudja, lehet-e neki olyan szerencséje, van-e annyira szép, jó és okos. Nem látjuk előre, hogy az egész olyan, mintha már le lenne játszva. S mikor később az a sírós szemű ötvenes Frau visszanéz, akkor sem törvényszerűségeket lát az életében, inkább szerencsét, hogy így alakulhatott.

Hősök nélkül

Otthagynom a bolgárokat, átsétálok a történelmi városrészen, vezető hanza város volt, mint például Wismar, mégis percek alatt keresztülérek rajta, s a modern lakótelepek tolokodnak élém. Az utolsó hősök többsége ezekben a környezeti- és emberidegen gettóban élt. Bár ezek a hősök, akik a keletnémet mítosz szerint szembeszálltak a sátánnal, s emiatt egyedül méltók a német megváltásra, nos, hát ezek a hősök is fogyasztók lettek az egyesülést követően. Néha ugyan, mint számtalan közép- és kelet-európai társuk a szovjet lágerből, visszasírják a biztonságos múltat, amikor nem kellett rettegni a létbizonytalanságtól, nem kel-

lett képesíteni a pénzéért, hogy fogyaszthassanak, mert pénz az eleve nem, vagy alig volt, s ha lett volna, akkor sem lett volna mit venni rajta.

Akkor jobb volt, mondogatják, mert olyanok vagyunk, hogy nem tudjuk az életünk ritmusát elkülöníteni a körülöttünk zajló világ ritmusától. Azt hisszük, a világ is akkor élte fénykorát, amikor mi. Holott dehogy volt az fénykor, csak épp akkor voltunk húszévesek, meg harmincévesek, akkor szerettünk igazán és születtek gyerekeink, most meg nagymama- vagy nagypapakorban vagyunk, már jó ideje kifelé mozogva az aktivitásból. Akkor még az a szörnyen szürke világ is fel-felmutatott színeket, most meg a körülöttünk lévő sok-sok színre se dobban a szívünk meg.

Két harmincas nő

mellettem, ők csak rövid kis ízelítőt kaptak abból, amitől a szüleiknek még ma is összeszorul a gyomra. Ráadásul gyerekek voltak, s a gyerekek nincs olyan, hogy diktatúra, meg terror, nekik csak olyan volt, hogy gyerekkor. Volt kis szabadjuk, hosszú hétvége, a cég nem gördített akadályt, s gondolták, ezt most eltöltik együtt. Egyiknek sincs partnere. Ezért, azért, ne részletezzük: nincs. Szakítás volt nemrég, s persze nem lehetett nem átbaszásként megélni, mert nincs olyan férfi, aki rendesen tudna szakítani, összevissza hazudozik, hogy most neki az igazit kell elhagynia, és biztos nem talál még egyszer ilyen nőt, de mit tehetne, nem érett még erre a komoly kapcsolatra, holott csak arról van szó, hogy egy másik nő becsúszott, aki még nem lett harminc. Nevetnek, nagyokat, annyira jól érzik magukat. Ez a pár nap együtt, ebben a városban, tök jó. Legalább begyógyulnak a sebek. Egy férfi sem tudná, pláne józanul, ennyire jól érezni magát, ráadásul úgy, hogy még nője sincs.

Ez az a korosztály, akiről lassan lemond az apjuk meg az anyjuk. Amúgy a szülők különélnék, talán épp ez az oka ennek a nehézkes párválasztásnak. Néha, mikor együtt ebédelnek az egyedül élő anyával vagy az új kapcsolatban élő apával, a szülők már szóba se hozzák a normális házasságot, hogy család meg ilyesmi, csak arról a tíz percről beszélnek, amit rá kéne szólni, hogy gyerek legyen.

De mi lenne, ha egyikük a kötelező vasárnapi ebédre hazaállítana egy törökkel, hogy apu, anyu, én ezzel fogom az életem... Mire az apa dühösen: elbaszni, meg a miénket is. Milyen unokáink lesznek, terroristák, és ömleni kezd belőle a kulturált gyűlölet.

És mi lesz akkor, ha a török fiú a következő hétvégén a szőke lányt hazaviszi, hogy apu, anyu... Ez ki, vágna a szavába az apa, ezt hol szedted össze? Mit akarsz vele? Persze, mindez törökül zajlik, a lány nevetgél, mert gőze sincs, miről van szó. A törökök, míg ócsárolják, oda-odamosolyognak, aztán dühödten kérdezősködnek tovább. A lány azt hiszi, ez maga a kulturális különbség, ilyen, ha egy török fiú hazaállít a jövendőbelijével.

A vége az lett, hogy a leendő férj, ennek a török családnak amúgy a legfiatalabb tagja, egy reggel, ha ébredt volna, a hűlt vérében ébredt volna, mert a bátyja meg a haverjai elmetszették a torkát álmában. Ez a cselekedet az ő gondolkodásuk szempontjából konzekvensnek tűnt. Az anya és az apa rendesen elsiratta ezt a fiút. Nem

vetődött fel bennük, hogy némiképp okozói ennek a halálnak, legfeljebb az, hogy miért nevelték úgy, hogy ki akarjon költözni abból a kultúrából, amibe született.

Integráció, indulat

Mint minden ember, a törökök is integrálódni szeretnének, de úgy, hogy ne veszítsék el a saját identitásukat. Az integrálódás persze nem veszélytelen folyamat. A többségi társadalom nem minden kaput tár ki. S ha véletlenül mégis belögsz oda, ahová nem volna szabad, kitoloncol. A beilleszkedésért cserébe kimondva-kimondatlan a kulturális különbözőség feladását követeli meg. Magától értetődő, hogy ez indulatot generál. Magam is, mint kívülről betolakodó, az integrálódás során számtalanszor szereztem be sérelmeket, amelyek a mai napig indulatokat keltenek bennem. De az én esetemben e mögött az indulat mögött nem áll egy pontosan körülírható csoport, nincsenek sem szociológiailag, sem ideológiailag meghatározható harcostársaim, nem érzek e tekintetben, legfeljebb halvány közöséget a vidékről jöttekkel. Nincs csapat- és ellenségképem, s pláne nincs ideológia, amivel szemben értelmezhettem magam, illetve ami alapján én szemben állok. Ráadásul az én integrálódásom tökéletes: rajtam nem látszik, hogy más vagyok, ha nem írnám meg időnként, senki nem feltételezné, hogy vidékről keveredtem a fővárosba, a gyerekeim meg már nem is értik, miről van szó.

A törökök mögött viszont ott a közös sors történet, valamint egy határozott ideológiai hinterland, ami szükség szerint az erkölcsi felsőbbrendűséget is biztosítja. Valamint ott a biológia, ami ontja a „harcosokat”. S persze mindehhez hozzájön még az arab országok erkölcsi és anyagi támogatása. A „lázasok” többsége amúgy második és harmadik generációs fiatal, nem érzik, hogy hálásnak kéne lenniük a befogadásért, nincs emléküik arról, hogy miféle nyomor elől menekültek a szüleik, nagyszüleik. Ők csak azt látják, hogy még mindig nincsenek ott, ahol a törzsökös németek. Lázasást, forradalmat soha nem a nyomorultak szítanak, hanem azok, akik már tudják, mit lehet és mit kéne még elérniük. Van viszonylagos jólétük és némi tanultságuk.

A demokratikus és liberális alkotmányokra épülő társadalmak számára kezelhetetlen a probléma. Egyszerre szeretnék megfékezni a jihad-watch portál szélsőjobbosait, valamint a szélsőséges iszlamistákat, akiknek a száma rohamosan növekszik. (Hozzá kell tenni: az ő ideológiai elkötelezettségüket nem kérdőjelezi meg a saját közösségük, só!) Megfékezni mindkettőt, ez az európai norma, holott az államok érzékelik, hogy érzelmileg és gondolkodásban is a kulturált európai ember, az ő szavazóbázisukat is adó többség és annak elitje, ha formálisan nem is, mert szégyellné, de a színpalak mögött lassan összefog a szélsőjobbal, és szívből gyűlöli a hálátlan betolakodókat.

Üvölt

Üvölt az autórádió. Beteríti az utcát a török popzene. Tolakodó szubkultúrák és lokális kultúrák mindenfelé. Amikor Európa a lehető legnagyobb egységre törekszik, a kiskultúrák egyre hangosabban követelik az autonómiájukat.

Az Unió mintha túl nagy egység lenne, s inkább megrémíti az európai lakosságot, mintsem biztonságot adna. Nem alakult ki az összeurópai identitás. A túl nagyban elveszette bolyong az egyes ember. Fogódzókat keres, valamit, ami közel áll hozzá. A hagyományos európai államok egyszerre vesznek bele az egyenmasszába, s ragaszkodnak valami kulturális egyediséghez, legtöbbször divatjamúlt archaikus értékekhez. Kapaszkodunk a nemzetünk, a tájegységünk, a városunk, a vallásunk, a szakmánk, a focicsapatunk, a hobbink zárványába, s ha ezt komolyan vesszük, s nem játéknak, egyhamar nevetségessé válunk. Ezzel szemben az iszlám hívei egyszerre élnek meg a lokális másságot, a kisebbségi akolmeleget, valamint egy muzulmán álombirodalomhoz való tartozást, ahol, ha majd a valóságban is létrejön, ők osztják a lapot.

A német szellem

Persze a lapot egyelőre még nem ők osztják, de már jelzik, hogy hamarosan náluk lesz a pakli, mert néhány kulcsfontosságú lap a farzsebükben lapul. A lapot egyelőre a többségi németek osztják, akik ma is, mint annyiszor a történelem során, képesek elkábulni saját gazdasági, pénzügyi és politikai szerepüktől. Már a weimari klasszika korától él a németekben az a kép, hogy ők, szemben a seftelő angolokkal, hollandokkal, az élveteg franciákkal, a naphosszat sziesztázó déliekkel, mindig valami nemesebb cél, eszme valóra váltásán munkálkodnak. Tulajdonképpen ezzel magyarázható a sok-sok politikai kudarc. Soha nem figyeltek az apró érdekjátzmákra, csak a nemesebb végcélra. Bezzeg, akik az emberség jövőjével mit sem törődtek, azok győztesen, teli zsebbel és előrefeszített mellkassal tudtak kijönni mindenből. Ez a német énkép, bár valójában köszönő viszonyban sincs a valósággal (amennyire igen, attól meg isten mentsen), jól jött a történelmi kudarcok magyarázatakor. Elbuktunk, mert mi a nemes ideák megszállottjai vagyunk, de ha a bukás százszor megismétlődik, akkor sem szabad a haszonleső nemzetek szintjére süllyedni. Ebben amúgy rokonok vagyunk, hisz a magyarok sem győznek eszmékkel és ideákkal mentegetőzni a sok-sok ügyetlenségért, csak az a különbség, hogy a németek, amíg süketeltek, soha nem tették le a pajszeret, mi viszont annyira megsajnáltuk magunkat, hogy fel sem tudtuk venni.

A német autós

A német szellem manifesztációja a német autós. Annyiban különbözik a nemaútós némettől, hogy jobban látszik rajta a szabálykövetés. Ha valahol hatvannal kell menni, legfeljebb hatvankettőre pörgeti fel a gázt, ám ahol nincs sebességkorlátozás, átadja magát a száguldásnak. A keletről idevetődött autós néha, mikor elsuhan mellette egy hatalmas BMW kétszázzal, bizony úgy érzi: áll. Amúgy épp így suhan el mellettünk a német gazdaság is, csak a magyar nem a némethez viszonyítva áll, hanem objektíve is.

A lakott területekre érkező német autós nem úgy tesz, mint a magyar, hogy a falutáblánál veszi le a lábát a gázpedálról, hogy majd lelassul ötvenre, ha elég

hosszú a falu. Nem, a német a falutábláig százzal megy, ha százzal volt szabad addig, de a falutáblától közvetlenül pontosan ötvennel. A gyanakvó magyar autós persze meg van győződve, hogy mindez azért van, mert a közlekedésrendészet és a fékpofagyártó cégek létrehozta egy konzorciumot. A közlekedésiek megkövetelik a rendet, aminek következtében megnövekszik a kereslet a fékpofákra, a gyártók pedig az így beszédett többletbevételből busás vagyonokat fizetnek a rendőrségnek vagy a rendőrség magas szintű vezéreinek.

Feszt van

A német szellem antipólusai a vidám német leventék, akik sörrel teleszopva, lángoló fejjel, összeszűkül, a látásra alig alkalmas szemmel, s erősen latyakos hangon üvöltöznek a sörkertekben. Mintha egy régi németalföldi képen lennének. Eltorzult arcok, nagy fej, vörhenyes, izzatag bőr, olyanok, akikről azt hittük, csak a középkorban éltek. Hát nem, most itt vannak a leszármazottjaik körülöttem. De nem csak a test és a fej emlékeztet a sötét középkorra, büdösek is, mint a középkori emberek, akik csak hébe-korba mosakodtak. Persze feszt van, most lehet, most az van, hogy ezt kell csinálni, most kiengedhetjük a szelepeket. Valójában ez is a rendszer része.

A régi képek és szobrok setesutaságát alapvetően a megformálás ügyetlenségével magyarázzuk. De mi van akkor, ha például a gótikus szobrok épp a kor emberképét tükrözik vissza, ahogyan a cérnavekonyra fogyasztott vagy retusált és agyonplasztikázott modellek a mai lányok mintaképei. Vajon volt-e olyan, hogy átadták például a brémai városházát, s akkor odamentek az emberek, nézték, nézték a szobordíszeket, és azt mondták, hát, ez nem hasonlít senkire, milyen nevelésesen hosszúak meg vékonyak a lábaik, mekkora bazi nagy fejük van... Vagy épp ellenkezőleg, azt mondták, ezek marha jól néznek ki. De jó volna ilyennek lenni, sóhajtanak fel a fiatal lányok. A férfiak meg, hogy te asszony, te mért nem nézel ki olyan jól, mint az a Mária, meg Magdolna, meg Erzsébet? Mért nem jutott nekem olyan feleség, a kurva életbe, és lehúz egy literes kupa sört. Majd jönnek a böjti hónapok, mondja az asszony, akkor majd leadom azt a kis pluszt. Kis plusz? Nézzél már tükörbe! Ráadásul tudom, hogy akkor is lopva kolbászozol a kamrában. Nem, az a macska volt, szabadkozik az asszony. Macska, na, ne hülyíts már, tavaly se fogytál le, idén se fogsz. Soha nem fogsz olyan jól kinézni, mint az a szobor. Ha a szobor is szülne öt gyereket, akkor az se nézne ki jól, mondta az asszony, úgyse én kellek neked, hanem az a kurva sör, meg az a büdös kurva kocsmárosnő. Azt hiszed, nem tudom, ez egy kis középkori város, itt mindenki ismer mindenkit. Akkor a férfi elhallgatott, és könnybe lábadt szemekkel, önmagát sajnálva, hogy mért ilyen a felesége, bámulta hol a szobrot, hol a söröskupát.

Az ész az amerikai fiú osztja, ő sem különb, mint a németek, idejött vedelni, szülők nincsenek, csak haverok. Egy véletlen folytán, hogy a mamája német, beszéli a nyelvet. Ebbe a tudásba önti a dagadó önérzetet. A többiek hasonszőrű, ámde német fiatalok, nincs mögöttük egy világbirodalom, amelyik gond nélkül kimosakodta magát a koreai meg a vietnami háborúból. Nekik csak ez a kis

ország maradt, ráadásul tele szégyenfolttal. A németek elkezdnek rendeződni: egy, aki az amerikai csodálja, egy, aki felveszi a kesztyűt, egy, aki elkezd a társával beszélgetni, hogy na, ez az amerikai pukkancs nem érdekel, egy, aki úgy csinál, hogy most épp a transzcendenciába merült el, vagy a metatérbe. Aztán elfogy a sör, s mintha minden akarat hirtelen egy irányba mutatna. Kell még sör. Borítékolni lehet, nem az amerikai fiú fog felállni.

A fiúknak csak egy kis része ússza meg, hogy élete legalább egy részében ne mutassa magát gyilkolásra és baszásra kész állatnak. A mellét megfeszíti, a csípőjét kicsit előrenyomva megy, lábaival kifelé csámpítva, kezeivel birkózótartásban, szemmagasságnál nem ereszti lejjebb a tekintetét. Néha kezében van egy sörösdoboz, és így halad. Vinnyogva és erőltetetten nevet. Szinte a teljes kandúrlete előrobban ebből a fülsértő hangból. Ha megszólalnak, és persze, hogy meg, soha nem tudnak hallgatni, erőltetett hangon, s csak a hanglejtésen, és nem a mondottak tartalmából érezhető, hogy örökösen humorosak.

Színjáték az egész, de valószínű, azok a fiúk, akik ezt a mimikrit nem tudják csinálni, sokáig cipelik az önértékelési szorongásaikat, hiszen a lányok is ezekre a férfierőt sugalló hímeke reagálnak. Még akkor is, amikor az érzékenyebb fiúknak panaszkodnak, hogy azok mekkora parasztok, szarba se veszik a lányokat. Na, azok a lányok sem az érzékeny fiúkkal akarnak járni, csak a felajzott kandúrbandival. Ettől persze a kandúrnak tovább dagad a melle, az érzékeny fiúknak meg az összeesettségtől a hátukon potyognak ki a bordái.

Az össznépi vonyításban a török fiatalok nem vesznek részt. Talán itt-ott egy-egy lány, aki a törököktől ennyire elütő viselkedésű fiúba szeretett bele. Mennek pl. Kölnben a folyóparton, ahol csapatostul vedelnek a németek, s idegenkedve nézik a kurjongató részeket. A németek időnként felnéznek, és látják ezt a tartózkodó figyelmet. Rosszul érzik magukat. Nem lehet úgy felhőtlenül bulizni, hogy ezek a tekintetek örökösen lekicsinylően stúrolik őket. Mint valami ellenőrök, akik nem győzik kimutatni, hogy különbek náluk. Aztán majd hazamennek és előveszik a szabályjukat, levélbombáikat, titkos nukleáris és biológiai fegyvereiket, s amíg a németek halálra isszák magukat, addig ők továbbfejlesztik a föld alatti hadsereget, a virtuális kalifátus regimentjét. Gondolják a vonyítók, de másnapra elfelejtik, hogy ezt gondolták, mert a sör kitörölte belőlük az este emlékképeit.

A vidám német fiatalok, ahogy haladunk bele az éjszakába, egyre inkább kivetkeznek magukból, helyesebben a saját szigorukból, rácsatlakoznak egy-egy elviselhetetlen német táncdalra. Mert csak olyan van. Vagy a Betontod, a Toten Hosen, a Ramstein brutalitása vagy az indulóba öntött nyáladzás. Szóval ennek a tánczenének, valamint az elfogyasztott söröknek a hatására ripsz-ropsz asztalra pattannak, és közösen vonyítják a bugyuta dalt, aminek mondanivalója a trinktrinkben foglalható össze, egymásba karolva dőlöngélnék, kezükkel a levegőben kalimpálva, a refrénnél felnyomják a hangerőt. Amúgy a tornamutatóvány nem korosztály függő, lassan a harmincasok-negyvenesek, szóval mindenki felkászálódik az asztalokra. Annyira fel vannak szabadulva, hogy a mellettem állók engem is unszolni kezdenek, hogy asszimilálódjak ebbe a vidámságba. De nem tudok.

Meccsen voltunk apámmal, mert azt gondolta, egy apa vigye el meccsre a gyereket, az olyan apa-fia szórakozás. Mindenki felpattant, ha gól volt vagy helyzet, és kiabált torkaszakadtából. Úgy ugrottam volna, mondani, hogy hajrá, az apámra néztem. Nem mozdult. Csendben figyelte a labda járását, néha esetleg szisszent egyet. Talán innét ered, hogy képtelen vagyok az efféle felszabadultságra. Az egyszerű, felhőtlen elszakadásra a gondoktól. Kívülálló lettem, mint a zúrzavart gyanakodva figyelő törökök.

A Rajna-parton nem szűnik a mulatozás. A fiatalok hozzák a söröket a közeli éjjelnappaliból. Visszaváltani már nem fogják az üvegeket, épp elég volt idáig elcipelni, meg amúgy is, üveggel együtt is harmadáron isznak, mint a legszarabb csehóban. A szorongó üvegyűjtő csak késő este jön. Kezdő. Még szégyelli, hogy ezt csinálja. Neki már nem, vagy alig akadt üveg, az éllemesebbek már többnyire kipucolták a terepet. Hamarosan le kell vetkeznie a szégyenérzetet, mert különben alkalmatlannak bizonyul a feladatra. Ráadásul még meg kell küzdenie a szorongásaiktól már jó ideje megvált üvegyűjtőkkel is.

Ruhr-vidék

Amíg a Rajna-parton felkorbácsolódnak az érzelmek, a folyó csendben szállítja az árukkal megpakolt uszályokat, a Ruhr-vidéken pedig több műszakban zajlik a munka. Egy hegységnyi méretű lakott terület, a városok egybeérnek, gyárak, szerelőcsarnokok a legkülönbébb korokból. Van, ami már csak szórakozóhely vagy műemlék, van, amit épp hogy felépítettek. A területet keresztülszelő két-szer négy-sávos autópályán hömpölyög a forgalom. Egy sávban csak kamionok. Ömlesztik az árut a világra, többek között a lesajnált déli és keleti országokba, ahonnan különben nem kevés nyersanyag érkezik ezekbe a termelőegységekbe.

Németország még mindig a modernség korában él, ahol az ipari termelés embermilliók munkáját igényli. A robottechnika még nem váltotta le az ipari munkásságot. Még nem kell second és third economyról beszélnünk. Nem kell azon gondolkodni, ha gépek végzik az ipari termelést, hová kerül az a sok-sok munkáját vesztett ember. Ahogyan egy szociológiai felmérés is bizonyítja, szemben mondjuk a skandináv országokkal, ahol a lakosság leginkább a környezettudatosságra, az emberi jogokra, a jóléti államra, a kisebbségek védelmére büszke, a németeknél a modernizációs sikerek, a gazdasági erő, a nemzetközi politikai jelentőség viszi el a pálmát.

Ijesztő nézni ezeket a gigantikus járműveket, tele áruval, mintha háborúba vonulnának, s valóban oda. Legyőzni vagy megelőzni a világ, de legalább Európa minden gazdaságát. Nem élhet Európában mindenki azonos szinten, mondta a brémai filozófiatanár, jelezve, hogy a töke tele van minden németnek, hogy örökösen nekik kell kinyitniuk a spárkasszát, ha az Unióban valaki szarba kerül. Holott nincs más választás, mert ha elzárják a pénzcspapot, Németország is megsínyli, mondja egy görög politikus a tévében, pontosan tudja, a németeknek miért kell Európa déli fertálya, s hogy vannak Berlinben rendes német fiskális-politikusok, akik egy sajtupapíron is pontosan ki tudják számolni, mennyi a belég és a kilég.

A német gazdaság most talán megismétli azt, amit az ötvenes években, amikor évente félmillió új munkahely jött létre. A boltokban eladókat keresnek, az éttermekben felszolgálót, az építkezésekhez munkásokat, a buszokra, villamosokra vezetőket. Mindenütt munkahelykínálat. Toronydaruk a belvárosban, a külvárosban, autópályák kerülnek a föld alá, a megsérült pályaszakaszokat nagy erővel építik újjá, s ezek a gigantikus munkák folyamatosan generálják a belső piacot és a termelést. Az építkezés aktivitása majdhogynem erősebb élménye egy utazónak, mint a kulturális tradíció, a tárgyi műemlékek gazdagsága, valamint a természeti látványosságok.

Megbízható munkások, megbízható munkahelyek, megbízható fizetések, s ami ezzel együtt jár: megbízható életszínvonal. Ludwig hazamegy a gyárból, bazi nagy vasteknóket préselnek, egy báméskodó írónak elképzelése sincs, hogy mihez kellene. Jó helyen lakik. Van egy megbízható felesége, épp vacsorát csinál, mint minden a környéken élő német férfi felesége. A gyerek játszik, rendesen teljesít az iskolában, nem túl jól és nem túl rosszul, ahogyan Ludwig is valaha. Talán a lánnyal könnyebb lesz, ha majd odajut. Ő olyan, mint az anyja. Az is jó tanuló volt. Lett is neki ilyen jó férje, mint Ludwig. Szóval a gyerekek is rendben, valószínű, a Ludwigéhoz hasonló életet sikerül majd élniük. Felpattintja a sört, iszik a teraszon. Olyan háza van az agglomerációban, hogy van neki terasza. Átlapozza az újságot, bekiabál a konyhába, hogy mi történt egy híres némettel, a hülye ittasan vezetett vagy elvált. A nő is visszaszól, de csak a vacsoráról valamit.

Ki akarna ennél különb életet? Nem messzire a temető, boldog és aktív nyugdíjasévek után majd Ludwig is oda fog kerülni, először a családból. A szülei valahol máshol, egy hatalmas városi temetőgettóban vannak elhantolva. A gyerekek és az unokák majd sírnak. Jó apa volt, megtanította a gyerekeit élni.

Néha jó

Vajon milyen vallású Ludwig? Talán protestáns, rendezett, célirányos élet, nem túl sok lelki gyötrődés, praktikus gondolkodás, racionális döntések, pontosság, vagy épp ellenkezőleg, katolikus, aki persze nem tud kibújni a német bőrből, de azért kicsit érzelmesebb, meg hányavetibb, amilyenek a katolikusok mindenütt a világon.

Néha jó, főleg sok nap protestantizmus után katolikusok között lenni Münsterben vagy Trierben. Kicsit több a melegség, s persze borítékolni lehet, hogy pontatlanabbak az útbaigazítások. Ha egy protestáns városban az van, hogy itt lesz egy vécé, az biztos itt lesz, és nem vetődik fel a kérdés, hogy meddig itt az itt és honnétől ott. A katolikus útbaigazítás esetén örülünk, hogy nem csorgatunk be a sok-sok német szeme láttára, mikor már tíz perce kutyaagolunk a vécét keresve. Ezen a terepen mégis otthonosan mozgok. Nem csak a misén, ami persze közös nyelv. A katolicizmus révén szocializálódott embereket ismerem. Tudom a sérüléseiket, és azt is tudom, honnan ered. Tudom, a legravaszabhat is jégre lehet vinni, mert minden katolikusba olyan félelmek és gátlások vannak beleépítve, amit adott esetben egy sikeres életpálya sem tud felülrni. A katolikus örökké a halál markában van, ezt kapja intravénásan gyerekkorában, s ráadásul ott van még a zsigerekig ható

bűntudat. A katolikus, ha levegőt vesz, akkor is bűnözik. Egy hosszú tekercs van a fejében, teleírva a legkülönbözőbb bűntételekkel. Ha a gyerekkori vallásunkat mélyen megvetjük, a személyiségünkől ez a traumahalmaz akkor sem fog kikopni. De hát ne akarjunk boldogok lenni, az nem jár, örüljünk, hogy szenvedhetünk és gyötrődhetünk, legalább nem lesz olyan nehéz búcsút inteni az árnyékvilágnak.

A vidéki Németország

úgy tűnik, nem az árnyékvilágban, hanem inkább a Grimm-mesék világában él. Azt hiszik, a negatív mesehősök az élet legveszedelmesebb ellenségei. Tiszta udvar, rendes ház, becsület, szorgalom, megérdemelt gyarapodás. Abban a világban élnek, ami már nincs, mert az ország erejét adó nagyvárosok már rég nem így működnek. Rögvest látod, ha végigmész Frankfurtban a Kaisers strassén, a bokáig szemetes járdán: az utcán összeverődött közép-európai vendégmunkások bandái, lengyelek, szlovákok, ukránok, az olcsó dőrekes előtt lebzselő arabok, a lehető leggyorsabb szexet felkínáló, harmadosztályú kurvák. A Willy Brandt téren, az eurónak állított nevetséges szobor körül tele sátorral. Az Occupy Frankfurt csapata: alternatív aktivisták, melléjük verődött csavargók és menekültek. Gyanítom, mára a csavargók és ingyenélők vannak többségben, s nem az eszme harcosai. De mi ez az eszme? Mi vagyunk a 99%! Vissza a hatalmat a népnek! Börtönbe a bankárokkal! Olvasom a feliratokat. Közhelyes szlogenek, az egyenlőtlenség indulati jelszavai. Nem épül mögé valós társadalomátalakítási gondolat, elképzelés és akarat. Ezért maradt az egész a civilek hőzöngése, egyfajta dzsembori, amely során egy pillanatra találkoztak a társadalom sértett rétegei, de hamarosan a többség elment a dolgát végezni, hisz nem lehet végeláthatatlannal tüntetni. Maradtak a megszállottak és a csavargók. Nekik nincs ára az időnek. Bár az Occupy honlapja ezt az egészet kötni akarná az arab tavaszhoz, ez a kötés erőltetett és indokolatlan, hisz ott konkrét politikai és társadalmi követelések fogalmazódtak meg, ami mögé politikai erők sorakoztak fel. Nekünk viszont maradt ez a szedett-vedett banda, mint épp itt, Frankfurtban is, akik ugyanazt biztos nem akarják, ha éppen akarnak valamit.

Továbbmegyek, elérem a bevásárlóutcát. Fiatal narkósok kéregetnek, a csavargók és koldusok legtöbbször kutyával tanyáznak a kapuboltokban, utcazenészek, testi fogyatékosok, arrébb egy banképület sarkánál harminc-negyven jól öltözött fiatal pénzügyes cigarettázik, péntek van, ez a céges buli napja. Ezt a hetet is van miért ünnepelni, hisz néhány papír jól futott. Ahogy ezen végigbaktat az ember, s még a Majna partján a kínai kulturális nap eseményeiből is kiveszi részét, akkor biztosan tudja: a vidéki Németország bentragadt a mesék világában, s talán nem sodródik onnan ki soha.

Az utca hangja

Kinyitom az ablakot, hajnal van, az utcát takarítják. Törökök kiabálnak egymásnak, mert hangosak a gépek, aztán jön valaki, neki is korán kezdődik az élet, szintén török, a török mondatok közé német szavak és mondatok keve-

rednek. Néha így biztonságosabb a megértés. Később angol turisták, nem is tudják, mennyire idegesítő, ahogy végiggörgetik ezeket az óriási bőröndöket a járdán, görög az utca, ők nevetgélnek, az együtt töltött hétről beszélnek, aztán beindul az élet, összekeverednek a nyelvek, de ez a bevezetés mégsem tudja azt a megnyugtató multikulturális élményt nyújtani, mint New York. Ezek a kultúrák mintha teljesen külön léteznének. Bár a nagyvárosokban a fiatal törökök, különösképp az alsóbb rétegek, láthatóan beletördelődnek a helyi társadalomba. Megkopik bennük az anyanyelv, hogy átadja magát annak a németnek, amivel meg tudják teremteni a helyüket a közösségben. Törökök, arabok, feketék verődnek össze, s persze pár külvárosi német fiú is. A társadalomnak azon a szintjén élnek, ahol a kultúra a napi megélhetés. Köpnek a nemzeti identitásra. Vegyes párok. A szüleiket nem érdekli, hogy milyen a fiú vagy a lány színe. Alul keveredik a vér.

Rendőrök jönnek, golyóálló mellényben, fiatal németek, nincs közöttük bevándorló, pásztázzák az utcát, és percek alatt kikapják a hullámzó tömegeből a gyanús fiatalokat. Motozás, aztán akivel készen vannak, elkülönítik, végül körbeállják az elkülönítettekből összeállt csapatot. Ideiglenes itt-tartózkodási engedélyek, munkavállalási papírok, lejárt vízumok. Telefonálnak, adatokat adnak és vesznek. Illegális bevándorlókat keresnek, kábítószerdílereket, kiskorú kurvákat. Végül sikerül mindenkit leellenőrizni. A lányokkal levetették a magassarkút, még egy-két szóváltás, hogy mi a fasznak baszogattok, nem csináltunk semmit, örülj, hogy elengedtünk, mondja a rendőr, legközelebb megcsípünk, aztán mindenki mehetett az útjára. Fél óra múlva újabb csapatot gyűjtenek össze, s így megy egész éjjel. De az üldözöttek pontosan tudják, hogy kell az árutól megszabadulni, ha közelednek a rendőrök, hogy miképpen kell elbújtatni a tényleg illegálisan itt-tartózkodót, hogy kicsússzon az akkurátusan ellenőrző markok közül.

Építészet

Elhagyod a rendőröket, mész tovább a vadonatúj főutcán. Mindegy, hogy az újjáépített Hamburgot, Frankfurtot, Rostockot vagy Drezdát nézzük, valahol mélyen a szocialista építészetben, és a másik oldalon is, ugyanaz a praktikumot előtérbe helyező igénytelenség látszik. Nyers formák, városias, élettér nélküli lakótelepek. Talán csak az anyag minősége jobb a nyugati oldalon, bár az egyesülés óta a keleti betont is feljavították a nyugati burkolóanyagokkal.

A modern építészet amúgy is az igénytelenség tárháza. Néhány épület, míg a méret meghökkentő, az anyag újszerű, elkápráztatja az embert, de amint megszokottá válik az anyag és a méret, rögvest szembeötlik a formai ötletelenség és egysíkúság. Mintha az elsőéves építészhallgatók fejéből, amint belépnek az egyetem kapuján, a portás, vagy egy külön erre szakosodott ember egy sajátos agytisztító géppel azonnal kiszippantaná az esztétikai érzéket és az ötletességet. Vagy lehet, amikor szembesülnek azzal, hogy milyen statikai, funkcionális és gépészeti kérdéseket kell megoldani egy ház tervezésekor, már tényleg nem marad erő és energia a küllemre. Rápakolják a praktikus szerkezetre a külső borítást, azt kapja, ami rámegy. Az is lehet, hogy az építészetben nem épp a legte-

hetségesebbek jutnak lehetőséghez, mert a megbízók kegyeinek megszerzéséhez olyan tulajdonságokra van szükség, ami nem feltétlen velejárója a tehetségnek. Persze más művészet terepén is kevés az igazán tehetséges, csak az építészetben a tehetségtelenség eredménye tolakodóan szembeötlő, s a léte adott esetben évszázadokban mérhető.

Külön öröm, ha mindezek ellenére valami különleges összejön, mint pl. a Reichstag kupolája. Vajon a régi épületek tényleg szebbek, vagy csupán a régiségértékük miatt csodáljuk? Afféle konszenzuálisan elfogadott értékek. Mert ugyan miért lenne szép a kölni dóm vagy a mainzi?

Közép-Európa és a balti világ műemlékeinek jelentős részét németek hozták létre. Amikor a virtuális birodalomból el lettek hajtva a németek, a városaik ottmaradtak ebek harmincadjára. Később persze német és áttételesen német, tehát uniós pénzből ezek a városok fel lettek újítva, miként a lebombázott hanza városok is újjá lettek építve, régi pompájukat kapták meg. De hiába, a falakat fel lehetett húzni, a romokat el lehetett takarítani, de ahová nem akar élet menni, oda erőszakkal nem lehet begyömöszölni. Élet nélkül pedig ezek a tündöklő városok, mint Lübeck, csak nagyszabású díszletek, látványosság a bóklászó turistának. Az életet akaró ember, letudva a kötelező turisztikai köröket, menekül onnét, és beleveti magát a ronda modern házaktól övezett pezsgő városi életbe.

Persze néha a régi is feléled. Bár van abban valami abszurd, hogy számtalan városban: Berlinben, Wormsban, Krakkóban, vagy épp Budapesten, a valahai zsidónegyed vigalmi negyeddé változik. Érthető, hisz otthagásra a szűk utcák nem kedvezőek, a földszinten lévő bolthelyiségek és műhelyek kínálnak vendéglőnek, ráadásul közel a belvároshoz, de nem a legdrágább részen. Mégis van abban valami rossz, hogy azokon a helyeken, ahol éveken keresztül emberek rettegték az életükért, ahol úgy végződött a nap, hogy jaj, istenem, ezt a napot is megúsztuk, a gyerekek ágyban, ha nem is jóllakottak, de életben, azokon a helyeken most vidám turisták dorbézolnak.

A romantikus Rajna

Ha megunjuk a városi zűrzavart, ott van például a Mosel vagy a Rajna kanyargós völgye. Az a hihetetlen szőlőkultúra, amit az ember, mielőtt nem látja, nem tudja elképzelni. Nincs olyan meredek hegyoldal, ahol ne lenne szőlőültetvény. A szőlőkapálás felér egy hegymászással. Micsoda fegyelmezett munka szükséges ennek az életben tartásához. A német gazdaság ereje és szervezettsége az efféle ezeréves munkakultúrákra épül. Amilyen minőségű a munkakultúrád, épp olyan minőségű a mindennapjaid kultúrája is. A minőségi munkák, amilyen a szőlőművelés, vagy a különböző iparos tevékenységek, következménye a jobb minőségű élet. S ez nem pusztán anyagi kérdés. Szalag mellett állva egy életen át, vagy repcét természetni hektárszám, maga után vonja az életminőség romlását. Az ember a munkán keresztül tanulja meg a világhoz való viszonyulást. A munka szerkezete adja meg a receptet az otthoni élethez is, hogy jobb minőségben, rendezettebben, egymásra való nagyobb figyelemben éljünk.

Szirén

Továbbmegy a szőlőhegyeken álmélkodó utas, hogy megcsodálja a romantikus Rajna kultikus helyeit. A német legendárium egyik kedvence a Loreley csúcsán lakó szirén története, akinek az énekétől szerelembe estek a hajósok. Kaptatok fel, dobog a szívem, nem csak a lépcsők miatt.

A sziklaszirénen, a szirénről készült szobor mellé áll a nő, valaha talán vonzó volt, nem lehet kikövetkeztetni. A férfi fényképezi. Ez a nő volt az élete. Jó, becsúszott pár kaland, de ez a lényegen nem változtat. Vajon, amikor ez a nő még aspirálhatott a szirén szerepére, a férfi meg a bátor hajóséra, eleget voltak-e együtt? Eleget szerették-e egymást? Vagy, mint ahogy lenni szokott volt, hogy a munka, most meg a gyerekek, most meg tényleg nincs kedvem, meg fáradt is vagyok, amúgy meg éppen meg is jött, azért úgy tényleg nem lehet. Miért nem szeretünk akkor, amikor még lehet, amikor még nem öreg, szerencsétlen emberként kapaszkodunk egymásba, hogy feljussunk a lépcsőn.

Külalak: hármas

A németek átlagban előnytelen külsejűek. Sokszor még a gyerekek is. Rossz arányú test, felesleges zsírkötegek, puffatag fej, alacsony termet, jellegtelen haj, rossz adottságú bőr, túl gyors elöregedés. Kevészer lehet látni összeillő párokat. Talán volt idő, amikor összeillettek, csak közben elváltak egymástól, vagy valójában soha nem illettek össze, csak az aktuális biológiai kényszer lökte őket egymás mellé. S persze mindez igaz a másodszor választókra is. A másodszor választók többsége egészen idegen egymástól, s ez egyáltalán nem az életkor miatt van, hanem mert a fiatal nőt, pusztán csak a fiatalságáért választotta a férfi, ha egy egészen más nő jön, de épp ebből az évjáratból, akkor az is pont olyan megfelelő lett volna. S a nő is külső, mondjuk nem testi adottságok miatt engedte a férfit választani: pénz, hírnév, vagy a kettő együtt.

A németek mindezt az előnytelenéget tovább fokozzák a ruházkodással. Sok a testidegenül és csúnyán öltözött ember. Az egyenruha vagy a népviselet, gondolja a történéseket kívülről leső utazó, épp azért volt hasznos, mert nem tette lehetővé, hogy a legtöbbször elviselhetetlen egyéni ízlés domináljon.

Az öregek

megőrizték a különböző stílusokat, van a blúzos, nagymamacipős, meg a sportos, farmeres-pólós, meg aki félreértelmezte magát már harmincévesen, csak most jobban, akkor 16-nak akart látszani, most 34-nek. Mindenek ellenére ők alapvetően öreg nénik és bácsik. Hiába a fiatalos ruhák, a sportos alkat, a jólápoltság, minden úgy áll rajtuk, ahogyan az öregeken.

Ha jobban odafigyelsz, látod, hogy van közöttük nagydumás, hódító, közönyös, viccmester, ironikus, cikiző, amilyenek valaha voltak, mégsem a korábbi önmagukhoz hasonlítanak, hanem elsősorban egymáshoz. Valami jelzi, nem a szaguk, hisz azt nem érzem, nem a testük, hisz az a német egészségügynek

köszönhetően teljesen rendben van. A járásuk, meg ahogyan hordják a dolgokat, abban van valami előregedettség. A biológia és a valahai korukban való ottragadtság legyártja a hasonlóságot.

Aztán ha túlnézzünk a ruhán, s a felületesen érzékelt küllemen, látszanak a romlás szintjei a mozgásban, a hallásban, a bőr állapotában. Világosan látni a stációkat, hogy a ma még fürge, mondjuk fiatalos nagymamából hogyan lesz nehézkes járású, aztán totyogó, bicegő, remegő kezű idős néni. Csak pár év. Idáig senki nem vette észre, hisz a romlás apró jeleit mindenki megpróbálja kompenzálni, aztán hirtelen már nem lehet eltagadni. A nyugdíjas turistákat vizsgálva az ember végiggondolhatja a saját útját, mi vár rá, és hogy abban vajon ő hogy fog viselkedni. S persze csak annyit tud mondani, hogy jaj, istenem.

Anyák és lányok

Ijesztő, hogy a nők öregedve egyre inkább felveszik az anyjuk külsejét. Vajon látja-e a férfi, hogy az ő felesége épp olyan lesz, mint az anyósa. Úgy fog járni, kicsit dőlöngélve, a teste tojásszerűvé alakul, amihez, mintegy bábfigurához, hozzá vannak aggatva a végtagok. Épp úgy fog enni, nevenséges hangokat adva közben, pont azok a dolgok fogják idegesíteni, amik az anyát, mert az idő elteltével nemcsak a biológiai reprodukció erősödik be, hanem a gyerekkori minta is, ami ellen a fáradó személyiségnek már nincs ereje küzdeni. Vajon látja-e a férfi, hogy tíz-tizenöt év múlva ez menthetetlenül bekövetkezik. Vagy ha látná, azonnal hátat fordítana ennek a nőnek, és nekimenne Dunának, Rajnának vagy egy szeretőnek, akinek, hál istennek, nem él már az anyja.

A félreértelmezett nő

Kislányos nyári ruhát hord. A lábán és a kezén vörösre vannak festve a körömök, a szája vörössel kihúzva, a haja hollófekete. Még nincs hetven. A férfi mellette négy-öt évvel idősebb. A nő arra gondol, ha nem ezzel a rosszul kinéző férfivel volna, mert valóban rosszul nézett ki: nagy has, dagadt, vörös fej, ha nem vele volna, legalább tizenötlet fiatalabbnak látszana, mint az egyik barátnője is, aki egy negyvenes anyakomplexusos férfire cserélte le a férjét. Jó, az igaz, hogy Hildának, gondolta, könnyebb volt, mert pszichológus, válogathat a páciensek közül, hogy na, mit szólna, ha ma befejeznék a terápiát és más minőségben folytatnánk a kapcsolatunkat. Erre a férfi, hogy pont erre várt. És már el is kezdődik egy szerelmi viszony. Pedig ő, gondolja a nő, ennél a barátnőnél is fiatalabbnak látszana, hisz mindig is jobban nézett ki nála. Holott mindez csak tévképzet, mert a félreértelmezett nő épp anyynak látszik, amennyi.

Vajon mit gondol a férje, nevezzük Rüdigernek. Hogy azért nekem jobb, mint a Ludwignak meg a Jürgennek, az én feleségem azért még mindig kinéz valahogy. Vagy, s ahogy elnézem a férfi arcát, inkább ezt: Mindig is egy bűdös kurva voltál, akit pontosan tudom, hogy megdugott a Ludwig is, meg a Jürgen is, de most már hiába fested magad, veled is piszkosul elbánt az idő.

Az öregek között sem szűnik meg a vetélkedés, nem lesznek bölcsebbek attól, hogy seperc és meghalnak. Én még jobban tartom magam. Szegény, s rámutat valakire, aki előtte megy, hogy húzza a lábát, a másik meg marékszám eszi a gyógyszert, mégis borzalmasan érzi magát. Vagy nekem még mindig van férjem, vagy hogy nekem már szerencsére nincs férjem... S persze a legerősebb érv a nekem sikeresebbek a gyerekeim, vagy többen vannak. Utolsó pillanatunkig nem vagyunk képesek kiszállni a vetélkedésből, s tényleg belegondolni, hogy kik is vagyunk mi, és mit keresünk itt még mindig.

Irigység

Sokan azért irigylik a híres embereket meg a gazdagokat, mert azt hiszik, ők meg tudják váltani maguknak az örök életet, holott nem. Vilmos hatalmas lovas szobra a Mosel és a Rajna találkozásánál Koblenzben egy kicsinyke életet sem hordoz a valahai Vilmosból.

Könnyű neked, mondta egy lány. Néhány napja kapta meg az eredményt, rákos. Könnyű neked, mondta, mert marad utánad valami. Gondolt az írásokra. Pedig nem könnyű. A lélekben való állandó turkálás egy pillanatra sem hagyja elfelejtődni az időlegességet. És nem marad utánam semmi. Legfeljebb egy kis pont a gyerekeim szívében, hogy szerettem őket. De mindezt nem mondtam neki, mert rákos volt, összehasonlíthatatlanul nehezebb helyzetben, mint én.

Az utolsók

Tényleg, vajon van-e szelleme Európának? S ha van, milyen? Kérdezem újra immáron az utazás vége felé közeledve. Nézem az útitársaimat, a nyugdíjas élményvadászokat. Ezek a turisták az utolsó mohikánjai a valahai Európának, ahol ezt a kérdést fel sem kellett tenni, hisz egyértelműségekre minek rákérdezni. Nekik van még emléküik arról az Európáról, ahol egy keleti ember megjelenése turistalátványosság volt. Átélték a szociális jóléti állam kiépülését, aminek juttatásai tulajdonképpen már a nyolcvanas évektől fogynak. Nekik a törökök még kedves, szolgálatkés emberek voltak, akik felnyalták utánuk az irodákat, a vécéket, s az összes olyan munkát elvállalták, amihez a németeknek nem fűlött a foguk. Nyomorult világból jöttek, örültek, ha egyáltalán munkát kapnak, számukra a legócskább munkából befolyt jövedelem is kincs volt, az otthoni viszonyokhoz képest hihetetlen gazdagság.

Ezeknek az öregeknek a többsége a harmincas-nyolcvanas években született. Van még emléküik háborúról, romokról, újjáépítésről, átélték az ötvenes évek nagy gazdasági fellendülését, folyamatosan gyarapodtak, nekik egyértelmű volt, hogy az életük valahonnét valahová tart, hogy van értelme, holott csak ide tartott, a nyugdíjba, s persze nem lehet eltagadni, mi következik az aktív nyugdíjasévek után. Megélték a kettészakítottság traumáját és az egyesülés örömét, még az ő munkájuk is benne van a leszakadt ország rész kipofozásában.

Amíg telt ez a jól indokolható élet, a világ megváltozott. Társadalmilag és technikailag teljesen átrendeződött. A valahai modern a mai mikrotechnikához

képe: őskövület. A posztindusztriális forradalom átírta a tudást, átrajzolta a világ gazdaságát. A folyamatos gazdasági növekedés Európába szippantotta a Kelet fölös lakosságát. Az állandósult népvándorlás végül megbontotta a népesség és a kultúra egységét. Európa arca nem hasonlít Európa valahai arcára. De felesleges erről az arcról képet készítenünk, hisz a mai arc holnapra megváltozik, a holnapi holnaputánra. Tulajdonképpen senki nem tudja, hol van ennek a változásnak a végpontja. Senki nem tudja, mit hoz a lanyhulni nem akaró migráció, az európai alaplakosság biológiai passzivitása.

The world is changing every second, hirdeti a BBC, de senkinek sincs fogalma, hogy a sok-sok változás milyen folyamat része. A tévécsatornák munkásainak végképp nincs, hisz reggeltől estig azon dolgoznak, hogy a világot képi egyenmasszává alakítsák. A nagy nemzetközi csatornákon a világ változása a televíziózási technika változása, amely technikákkal az egyformaság unalmába vezetnek bele minden eseményt, háborút, légi vagy földi katasztrófát, gazdasági változást.

Európában, miként a világban mindenütt, egyszerre van jelen a monoton egyformaság és az életmódbeli és kulturális sokszínűség, s ezt feltehetőleg még az agresszív ideológiák sem tudják megváltoztatni. Persze, ha úgy alakul, majd összeolvad, aminek össze kell olvadnia, keveredik a vér, keverednek a kultúrák, hisz mióta világ a világ, ilyen keverecsekben alakultak ki a népek és birodalmak. Senki nem tudja, mi lesz, bármely jóslat megfér a pakliban, ahogyan Nagy Károly sem tudta, amikor az aacheni palotában kiötlötte azt az államszervezetet, amire a mai világunk még mindig épül, ő sem tudta, mi lesz, hogy kik maradnak abból a sok-sok népvándorló törzsből, akik Európa akkori tájain kóboroltak, és milyenek lesznek.